

Digitale Nieuwsbrief (no. 3) in verband met het verschijnen van het boek *Gemeente Emmen 1940-1945* op 10 mei 2023

www.uitgeverijdrenthe.nl
gjdijkstra@uitgeverijdrenthe.nl

Gemeente Emmen 1940-1945

Het boek *Gemeente Emmen 1940-1945* is door Sis Hoek-Beugeling (foto links) samengesteld na een jarenlang onderzoek naar mensen en gebeurtenissen voor, tijdens en na de Duitse bezetting. Zij werd door het dagboek van haar grootmoeder Sien Beugeling-Hagenouw geïnspireerd. Zelf zegt zij over haar boek: "Een kroniek van het alledaagse leven van alledaagse mensen in oorlogstijd." In het boek worden de bezettingsjaren 1940-1945 in de voormalige gemeenten Emmen, Schoonebeek en het dorp Veenoord beschreven.

Voor haar boek heeft zij verschillende mensen geïnterviewd en hun verhalen in het boek opgenomen. Ook las zij veel boeken en artikelen over de bezettingsjaren, waarvan zij samenvattingen in het boek heeft verwerkt. Daarnaast deed zij onderzoek in het gemeentearchief van Emmen en heeft zij gebruik mogen maken van gegevens die door andere onderzoekers en historici zijn verzameld.

Presentatie *Gemeente Emmen 1940-1945*

Het boek *Gemeente Emmen 1940-1945* wordt door de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe op 10 mei 2023 in het kerkgebouw De Kapel, Kapelstraat 63, 7811 HC Emmen, gepresenteerd. Aanvang: 13.30 uur.

Voor het programma: zie Digitale Nieuwsbrief no.1:
<https://www.uitgeverijdrenthe.nl/gemeente-emmen-1940-1945>

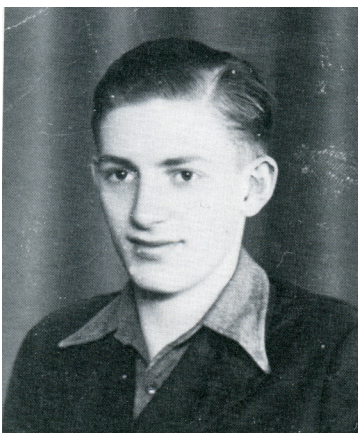
Leden

Leden van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe kunnen zich voor de presentatie aanmelden bij Gré Tiben [gretiben@hotmail.com] of per telefoon [06 15688141]. Leden kunnen daarbij opgeven of zij tijdens de presentatie het boek voor de 'ledenprijs' van € 17,50 willen kopen. De verkoopprijs van het boek in de boekwinkel bedraagt € 24,90.

Nog geen lid van de Historische Vereniging Zuidoost-Drenthe? U kunt zich opgeven bij: Gré Tiben [gretiben@hotmail.com] of per telefoon [06 15688148] of bij Albert Oost: albertoo1949@gmail.com.

Fragmenten uit *Gemeente Emmen 1940-1945*

1944

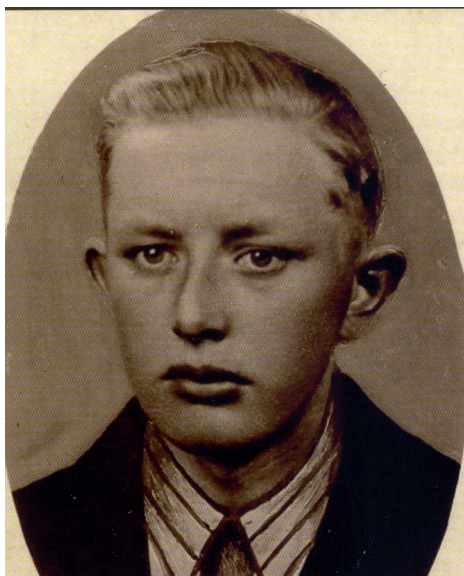
Van HBS-leerling tot politieke gevangene

Op 6 januari 1944 overleed Rykel ten Kate (1924-1944) in Buchenwald, nog geen 20 jaar oud. Hij was de zoon van het hoofd van de christelijke ULO in Emmen. Tijdens zijn ULO-jaren kreeg hij het aan de stok met de NSB-leraar Jaarsma. Jaarsma had de klas opdracht gegeven een opstel te schrijven over een onderwerp uit de vaderlandse geschiedenis en Rykel betrok daarbij de huidige geschiedenis, waarbij hij niet al te vriendelijk over Hitler schreef. Hoewel Jaarsma het opstel ter kennis stelde van de Duitsers had dit tot grote ergernis van Jaarsma geen gevolgen voor vader en/of zoon Ten Kate. Na zijn eindexamen ging

Rykel ten Kate (uit Geluk, Jij bent een deel, blz. 132)

Rykel naar de HBS in Coevorden. Tijdens de wintermaanden in 1942 en 1943 besloot Rykel om met een vriend van de HBS via België en Frankrijk naar Engeland te gaan. In alle stilte bereidden de jongens zich voor en waren op een dag verdwenen. Alleen zijn zus Diny wist van zijn plannen. Tijdens de volgende weken ontvingen zijn ouders twee maal een teken van leven: een kaart uit Visée (België) en een voorgedrukte kaart van een Duitse instantie in Frankrijk, waarop stond dat Rykel was aangehouden. Eind 1943 stuurde Rykel een kaart uit Buchenwald met het verzoek een bijbeltje op te sturen.

Na zijn arrestatie, waarschijnlijk 28 maart 1943, werd Rykel als politieke gevangene naar een eilandje voor de Franse kust gestuurd en tewerkgesteld bij een V1-installatie. Vanwege de zware bombardementen op dat eiland trokken de Duitsers zich terug naar het vasteland en de gevangenen werden naar een concentratiekamp gestuurd. Eind juli 1943 zat Rykel in kamp Ravensbrück en op 13 oktober 1943 kwam hij aan in Buchenwald, waar hij te werk werd gesteld als 'Hilfsarbeiter'. De ouders van Rykel hoorden na de bevrijding van een medegevangene van in Buchenwald die hem als verpleger in het kamp tot zijn dood had verzorgd, dat het pakje dat in december was opgestuurd, was aangekomen, maar toen was Rykel al overleden. Ook werd duidelijk dat hij de vriend, met wie hij was vertrokken, na het gescheiden overgaan van de Belgisch/Franse grens, nooit weer had gezien. Rykel stierf in Buchenwald op 6 januari 1944. Op 5 mei 1944 werd aan de Dennenlaan 13 bij de ouders van Rykel een pakketje bezorgd, zijn nalatenschap bestaande uit: 'Rock, 1 Hose, 1 Pullover'. Na de bevrijding kreeg de familie Ten Kate ook nog een brief uit België van de mensen, waar Rykel enige tijd was geweest. Ze stuurden een pasfoto mee die hij hen had gegeven. Rykels overlijden werd in 1946 onder aktenummer 444 in de overlijdensregisters van de gemeente Emmen ingeschreven.

Zijn naam.. in naam van zovelen

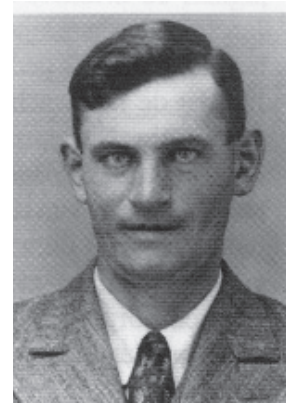
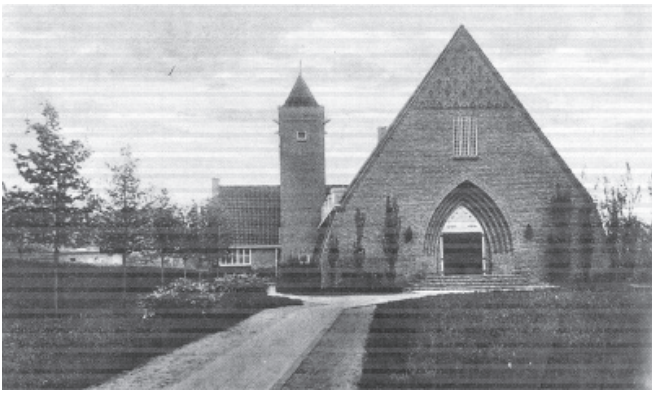
Anthonius Johannes Hermannus Wegkamp (1924-1944) was een van die duizenden jonge mannen die naar Duitsland werden gestuurd om daar voor de vijand te werken. Het waren vaak eenvoudige jongens, die nooit eerder van huis waren geweest. Je kon het goed treffen je kon het slecht hebben. Jan werd geboren in het huis van zijn stiefgrootvader in Nieuw-Schoonebeek. Zijn vader overleed, toen hij nog geen drie jaar was. Jan werkte thuis op de boerderij, toen hij als achttienjarige de laatste week van juni 1943 naar Duitsland moest. Waar Jan naar toe moest is onbekend, maar Jan vluchtte, terug naar huis! Hij werd bij de Nederlandsche grens opgepakt en overgebracht naar een concentratiekamp. Hij overleed in het Haftanstalt in Hamburg-Harburg aan 'Lungenentzündung, Herzschwäche...'

*Anthonius Johannes Hermannus Wegkamp (1924-1944)
(Bert Finke, Schoonebeek 29 juli 1943, blz. 49).*

Wapendroppings

Met het oog op een naderend einde van de oorlog werden door de geallieerden in Nederland wapens gedropt om het binnenlandse verzet van wapens te voorzien. Drenthe werd gekozen als de meest geschikte plek om wapens voor het noorden van Nederland te droppen. Vanaf september 1944 vonden er twaalf vluchten plaats, waarbij in het totaal 250 containers met wapens werden afgeworpen. Vier van deze droppings vonden plaats bij Aalden.

Eind oktober 1944 vond een wapendropping plaats in de omgeving van Hoogeveen, waarvan een deel was bestemd voor het verzet in Emmen. De wapens die bestemd waren voor Emmen moesten worden opgehaald uit Hollandsche Veld. De plaatselijke verzetsleiders, Arie Kleine, Klaas Binnema en B.S. Rötgers, die inmiddels districtscommandant van de BS was geworden, vonden Willem Frieling (Oranjedorp 1917 - † Woeste Hoeve 08-03-1945) die ook bij de BS was bereid de wapens op te halen. Frieling leende een boerenwagen en kwam met 36 vuurwapens met munitie, vijftien handgranaten en springstof verborgen onder een partij aardappelen terug in Emmen. Frieling zou de wapens afleveren bij de Hervormde Kapel in Emmen, maar koster Hendrik de Lange bleek niet aanwezig. De BS regelde toen dat de lading kon worden ondergebracht in een landbouwschuur van de familie Hadders in Zuidbarge. De volgende dag werd de lading verplaatst naar een schuur

Vanaf links: De Hervormde Kapel (Collectie Roelof Boelens), Hendrik de Lange (1899-1945) en Hendrik Hadders (1915-1945) (Berends, Woeste Hoeve, blz. 69 en 72).

van de familie Hadders in het Bargerwesterveen en op 2 november 1944 werden de wapens alsnog ondergebracht in de Hervormde Kapel. Bij het laatste transport werden de wapens vervoerd onder een lading turf, met als begeleiding twee verzetsmannen die als 'turfcontroleurs' de route in de gaten hielden. Toen vijf dagen later de predikantswoning met bijbehorende schuur werden gevorderd was het veiliger om alles weer uit de bergplaats in de Kapel te halen. Hendrik Hadders haalde alles op, op tien stengungs na, die vermoedelijk onder de leden van de BS werden verdeeld.

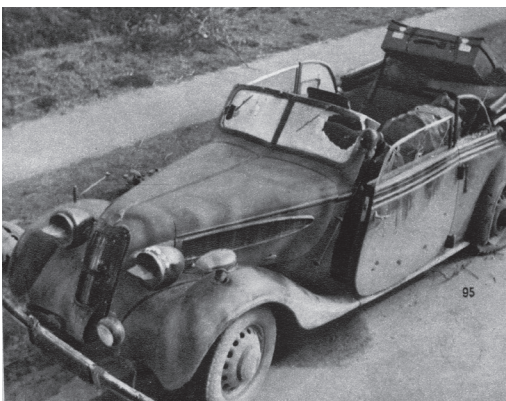
1945

Een vergissing die 274 mannen het leven kostte

In de nacht van 6 op 7 maart 1945 wilde een verzetsgroep uit Apeldoorn een vrachtwagen overvallen, waarin drie ton varkensvlees vanuit een exportslagerij in Epe werd vervoerd. Doel was uiteraard het vlees, maar ook de vrachtwagen die gebruikt zou kunnen worden voor het vervoer van wapens. Alles wat mis kon gaan, ging mis. In plaats van de vrachtwagen werd de personenauto waarin Hanns Albin Rauter (1895-1949), de hoogste SS-officier in Nederland, zat overvallen. Hoewel Rauter de aanslag overleefde, waren de represailles verschrikkelijk. In Amsterdam, kamp Amersfoort, Scheveningen (gevangenis) en Utrecht werden 119 mannen vermoord en bij Woeste Hoeve nog eens 117 mannen.

In de ochtend van 8 maart 1945 werden vanuit Apeldoorn 117 mannen tussen zeventien en 75 jaar, die uit diverse gevangnissen in Assen, Almelo, Zwolle, Doetinchem en Colmschate in de Willem III-kazerne bijeen waren gebracht in bussen naar de buurtschap Woeste Hoeve gebracht. Daar stond op een grasveld een vuurpeloton van 50 Duitsers gereed, die iedere vijf minuten een groep van twintig gevangenen doodschoot. De slachtoffers werden daarna in een lange rij naast elkaar gelegd tussen de weg en het fietspad. De fietsers die voorbij kwamen, moesten afstappen en langs de slachtoffers lopen.

In deze lange rij slachtoffers lagen zes mannen uit de huidige gemeente Emmen: Johann Diedrich Brijan (1918-1945) uit Emmen, Wilko Emmens (1890-1945) uit Nieuw-Amsterdam, Willem Frieling (1917-1945) uit Emmen, Hendrik Hadders (1915-1945) uit Zuidbarge, Hendrik de Lange (1899-1945) uit Emmen en Jan Albertus Veldwachter (1909-1945) uit Schoonebeek. Behalve Brijan, waren deze mannen allemaal opgepakt in januari 1945. Dinsdag 10 april 1945

Vanaf links: de personenwagen van Rauter, het voormalig monument en het monument anno 2023.

Dinsdag 10 april 1945 - Noordbarge

De met behulp van Russische krijgsgevangenen verdedigingslinie van de Duitsers bij Holsloot werd onhoudbaar en de Duitsers trokken via Erm terug naar Noordbarge. Bij dit dorp raakten Poolse troepen en Duitsers bij het Oranjekanaal slaags met elkaar. Na een uur was de strijd geleverd. Aan geallieerde zijde werden enkele 25-tons tanks ingezet bewapend met 76mm geschut. Zeventien boerderijen vlogen in de brand, zes inwoners raakten gewond, zeven paarden en 50 runderen werden gedood. In de avond van de 10 april 1945 werd nog een Bailey-brug over het kanaal gelegd.

Links: De afgebrande boerderij van Kappe in 1945. Vanaf links een passerende man met fiets, Harm Kappe, Nies Kappe, Hendrik Garming, ientje Kappe en Harm Kappe jr.

Rechts: Over het Oranjekanaal lag op 10 april 1945 om 19.00 uur al een baileybrug. (Foto's: Collectie Jans Duinkerken)

Gemeente Emmen 1940-1945 is door Sis Hoek-Beugeling samengesteld na een jarenlang onderzoek naar mensen en gebeurtenissen voor, tijdens en na de Duitse bezetting.

De omvang is 320 bladzijden en het formaat is 21,5 cm x 30 cm (staand). Het boek is genaaid gebonden (harde omslag) afgewerkt en op 120 grams houtvrij offset Soporsetpapier gedrukt. In **Gemeente Emmen 1940-1945** zijn ongeveer 480 foto's en afbeeldingen opgenomen. Door het formaat, de omslag en de keuze van het papier heeft het boek een bijzondere uitstraling.

Inhoud van **Gemeente Emmen 1940-1945**

In zeven hoofdstukken beschrijft Sis Hoek-Beugeling de oorlogsjaren: 1- 1918 - 1940 (30 bladzijden); 2- 1941 (32 bladzijden); 3- 1942 (36 bladzijden); 4- 1943 (46 bladzijden); 5- 1944 (56 bladzijden); 6- 1 januari 1945 t/m 15 april 1945 (38 bladzijden) en 7- 16 april 1945 t/m 31 december 1945 (38 bladzijden).

Verder heeft Sis Hoek-Beugeling een nawoord geschreven en is in het boek een notenapparaat, literatuurlijst en een verantwoording van de foto's opgenomen. Judith van Weperen-Binnema heeft een namenindex gemaakt. Hierbij zijn de namen van ongeveer 1.400 personen opgenomen die in het boek worden genoemd. In het zogenaamde colofon zijn teksten opgenomen van Peter Kraan (de totstandkoming van het boek), Sis Hoek-Beugeling (verantwoording) en burgemeester Eric van Oosterhout (voorwoord).

Het boek is voor € 24,90 in de boekhandel verkrijgbaar, onder andere bij Boekwinkel Omlo in Klazienaveen en in Emmen bij Readshop Boelen, Bruna Rietlanden en Boekhandel Vermeer.

U kunt het boek vanaf 10 mei 2023 bestellen door op rekening NL 22 INGB 0001 3429 77 € 30,00 ten name van Uitgeverij Drenthe, Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen o.v.v. naam, adres en woonplaats over te maken. U krijgt dan het boek op werkdagen binnen 48 uur thuisbezorgd.

Digitale Nieuwsbrief no. 4 (**Gemeente Emmen 1940-1945**) verschijnt omstreeks 12 mei 2023.